

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

תוכן

- א. הכל לאיגלי גפא ואפילו מיתמי אבל רבנן לא מאי טעמא רבנן לא צריכי נטירותא לכריא דפתיא ואפילו מרבנן ולא אמרן אלא דלא נפקא באוכלווא אבל לאוכלווא לא דרבנן לאו בני מיפק באוכלווא נינהו.....1
- ב. חמש גנות המסתפקות מים ממעין אחד ונתקלקל המעיין כולם מתקנות עם העליונה נמצאת התחתונה מתקנת עם כולן ומתקנת לעצמה.....5
- ג. וכן חמש חצרות שהיו מקלחות מים לביב אחד ונתקלקל הביב כולן מתקנות עם התחתונה נמצאת העליונה מתקנת עם כולן ומתקנת לעצמה.....5
- ד. האי מאן דאחזיק ברקתא דנהרא הציפא הוי סלוקי לא מסלקינן ליה והאי דנא דקא כתבי פרסאי ... סלוקי נמי מסלקינן ליה.....6
- ה. האי מאן דאחזיק ביני אחי וביני שותפי ... אפילו משום דינא דבר מצרא מסלקינן ליה משום שנאמר ועשית הישר והטוב בעיני ה'.....7
- ו. אתא אימליך ביה אמר ליה איזיל איזבון ואמר ליה זיל זבון ... והלכתא צריך למיקנא מיניה.....9
- ז. השתא דאמרת צריך למיקנא מיניה אי לא קנו מיניה אייקור וזול ברשותיה.....11
- ח. זבן במאה ושוי מאתן הזינא אי לכולי עלמא קא מוזילא ומזבין יהיב ליה מאה ושקיל ליה ואי לא יהיב ליה מאתן ושקיל ליה.....12
- ט. זבן במאתן ושויא מאה.....12
- י. אין אונאה לקרקעות.....13
- יא. זבין ליה גריוא דארעא במיעצא נכסיה הזינן אי עידיה היא אי זיבורית היא זביניה זביני ואי לא איערומי קא מערים.....14

דף קח.

א. הכל לאיגלי גפא ואפילו מיתמי אבל רבנן לא מאי טעמא רבנן לא צריכי נטירותא לכריא דפתיא ואפילו מרבנן ולא אמרן אלא דלא נפקא באוכלווא אבל לאוכלווא לא דרבנן לאו בני מיפק באוכלווא נינהו

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

כל הדברים¹ הצריכים לשמירת העיר, כגון חומות העיר ומגדלותיה ושכר השומרים, לוקחים מכל אנשי העיר אפילו מיתומים שגם הם צריכים שמירה, חוץ מתלמידי חכמים, שאין חייבים לתת להם כלום שאין תלמידי חכמים צריכים שמירה שתורתן משמרתן².

ולפיכך פטורים התלמידי חכמים מכל מיני מסים הקצובים על כל בני העיר, בין אם שהוא קצוב על כל איש לבדו בין הקבועים בין שאינם קבועים³, וחייבים בני העיר לפרוע בשבילם אפילו גולגולת הקצוב על כל איש ואיש.

ואפילו אם אמר המלך⁴ שתלמידי חכמים עצמם יתנו, אין זה דינא דמלכותא אלא גזילה דמלכותא, שאין כה ביד המלכים בימינו לעבור על כל זה, וחייבים הציבור לתת בעדם לפי הסכום⁵. ואם החרימו הציבור על התלמידי חכמים לתת, אין ממש בחרם שלהם, דחרם הוא ארור, וארור בו שבועה, ואין נשבעין לעבור על המצות⁶.

¹ שו"ע ונו"כ קסג ד ויו"ד רמג א

² ודבר זה יש לו עיקר מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים, מן התורה דכתיב (דברים לג, ג) אף חובב עמים כל קדושו בידך וגו', פירוש אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם אפילו בשעה שאתה מחבב עמים כל קדושו של ישראל יהיו בידך לשומרן. מן הנביאים דכתיב בהושע (ה, י) גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם ויחלו מעט ממשא מלך ושרים, ואמרו ז"ל [ב"ב ח ע"א] פסוק זה כלשון ארמי נאמר, פירוש ומה שאמר כי יתנו בגוים, פירושו כי ישנו בגוים, מלשון ושננתם שתרנומו ותנינן, והכי פירושו אי תנו כולוהו עתה אקבצם, כלומר אם כולם וכן רובם יהיו שונין ועוסקין בתורה כשיגלו בין העמים עתה אקבצם, כלומר בקרוב אקבצם, ויחלו מעט, פירוש ואם מעט מהם יהיו שונין ועוסקין בתורה, יחלו ממשא מלך ושרים, כלומר יהיו בטלים מלשאת ממשא מלך ושרים, ופירושו מן המס שנותנין למלך ושרים. מן הכתובים דכתיב (עזרא ז, כד) מנדרו בלו והלך לא שליט למירמי עליהו, שצוה דריוש המלך את פחות עבר הנהר על אנשי כנסת הגדולה שלא יתנו לכל זה, ואמרו ז"ל [ב"ב שם] מנדה, זו מנת המלך, פירוש מגבת מסים שהם מטילים תמיד על בני המדינה. בלו, זו כסף גולגולת. והלך, זו ארנונא. פירוש עישורי תבואות ובהמות מדי שנה בשנה, שכל אלו אנו נותנין כדי שישמרו אותנו ונשב במח תחתיהם, שהתלמידי חכמים פטורים מהן מפני שאינן צריכים שמירה שהתורה משמרתן, לבוש שם

³ ודבר שאינו צורך לחיי האדם, כגון שאמר להם או תצאו מהמלכות או תתנו לי כך וכך, ופדו הגזרה בממון, תלמידי חכמים פטורים, שאין פורענות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ, הר"ם אלשקאר סימן י"ט. וכלל העולה מדברי הפוסקים שכל דבר שאינו לחיי האדם ממש ושלא בעלילה פטורים, כגון פרדסים או שפחות, ואין אומרים די לו בכך וכך ויפרע על שאר מה שיש לו, כן כתב הרמב"ם מסכת אבות בפירוש המשנה [פ"ד סוף משנה ה] בשם ה"ר יוסף הלוי רבו, ולזה הסכימו כל האחרונים, עיין שם. ערך להם שם.

⁴ רמ"א יו"ד שם

⁵ אבל כשמטיל המלך מס על החכמים בפיו בלי תערובת ע"ה שאומר שפ' ופ' יתנו כו"ך ליכא האי טעמא דתלינן לומר אין פורענות באה אלא בשביל ע"ה ולא יפרעו עליהם הצבור. ראשון לציון שם

⁶ שרי ליה לצורבא מרבנן לפטור עצמו בכבוד תורה ממה שאינו חייב בו, ומשום הכי שרי ליה למימר לא יהיבנא כרנא, הר"ן לנדרים ס"ב א' [ד"ה אי הכי]. ומכל מקום מוכח בגמרא שם שאם הוא עשיר יש לו לפיים

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

והתלמיד חכם יכול להחרים ולשמת הציבור שיתנו דמיו בעדו. ואין חילוק אם התלמיד חכם עשיר או עני, שהרי אנשי כנסת הגדולה עשירים היו ואפילו הכי נפטרו מפני התורה שמשמרתן.

וכמה צריכין לזוהר בכבוד חכמים משום כבוד תורה⁷, וממילא שמעינן שכל דבר שהוא גנאי לתלמיד חכם אין מחייבין אותו לעשותו, אפילו הוא צרכי רבים כגון הפירות ובארות של מים שצריכין להן בני העיר, ודרך להטיל על כל בני העיר לעשותן בבנין וחפירה, תלמיד חכם אינו יוצא בעצמו עם שאר העם לעשות אותו הבנין והחפירה וכיוצא בהן, כדי שלא יתבזו בפני עמי הארץ, וכיון שהם עצמן פטורין גם אחרים אינן צריכין להשכיר במקומם.

אבל לתיקון הדרכים והרחובות אפילו מן החכמים שהרי גם הם צריכין לזה, ואם הדרך שכל העם יוצאין ומתקנין בעצמם לא יצאו תלמידי חכמים עמהם, שאין דרך תלמידי חכמים להזדלזל בפני עמי הארץ, ואין גובין מהם אפילו כדי לשכור פועלים במקומם⁸.

במה דברים אמורים בשכל אחד יוצא בעצמו⁹, שאז אין יוצאין כדי שלא יתבזו, אבל אם אין יוצאין בעצמן, אלא הכל שוכרים אחרים במקומן או גובין ממון מבני העיר לפי הממון לעשותו, כיון שהוא דבר שצריך לחיי האדם חייבין לתת חלקם, ואפילו אם בתחלה הלכו בעצמן ואחר כך נתגלגלו הדברים שנמלכו לשכור אחרים גם תלמידי חכמים חייבים לתת חלקם.

היו חופרין נהר להביא מים לעיר גובין אפילו מהיתומים, שזו זכות היא להם שישקו ממנו שדותיהם וכרמיהם, לפיכך אם אירע שום דבר שלא הועילה החפירה שלא באו המים, הואיל ולא נהנו מהם היתומים מחזירין להם כל מה שנלקח מהם, דלכתחלה לא נלקח מהם אלא על מנת שיהנו מהם וכיון שאינן באים יתומים לאו בני מחילה נינהו וכן כל כיוצא בזה, אבל לבנין בית הכנסת אין היתומים צריכין לתת לה, דלאו בני מיעבד מצוה נינהו,

---

משלו: וכן שרי ליה להטעות את המוכסים באומרו דבר שיש לו שתי הבנות, כגון עבדא דנורא אנא, שמכינים לעבודה זרה והוא לבו לשמים, ואיכא מאן דאמר שאף בעם הארץ מותר. ערך לחם שם.

⁷ שו"ע ונו"כ יו"ד רמג א

⁸ סמ"ע שם לג

⁹ שו"ע ונו"כ שם ב

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

כך האמור בתלמידי חכמים דוקא תלמידי חכמים שתורתם אומנותם, אבל אם אין תורתם אומנותם אלא מתעסקים במשא ומתן כדי להתעשר, אין זה תלמיד חכם שנפטר מן המסים, שהוא משליך עול תורה ושמירתה לאחריו וסומך על משאו ומתנו, לפיכך חייב לישא בעול עם השאר. מיהו אם יש לו מעט אומנות או מעט משא ומתן¹⁰ להתפרנס בו כדי חייו לזון את בניו ובניו ולפרנסם וללבשם ולכלל הדברים הצריכים לאדם¹¹, ולא להתעשר¹², ובכל שעה שהוא פנוי מעסקיו חוזר על דברי תורה ולומד תדיר, או אפילו שהוא עשיר אך אינו עסוק במשא ומתן אלא על ידי אחרים, הרי זה נקרא תורתו אומנותו והגית בו יומם ולילה קרינן ביה, ואין חילוק אם הוא תופש ישיבה או לא מכל מקום תורתו משמרתו. ובלבד שיהא מוחזק בדורו לתלמיד חכם שיוודע לישא וליתן בעומקה של תורה¹³ ומבין מדעתו ברוב מקומות התלמוד ובפירושו ובפסקי הגאונים, ועם זה תורתו אומנותו¹⁴.

¹⁰ . ואפילו הוא מלוח ברבית כ"כ מהר"מ אלשקר ותשובת ר' נחמיה שם. ש"ך שם ו

¹¹ ובאמת לא ידעתי לשער זה דהא מדקאמר הרב מעט משמע דבעי רוב היום בלימוד ומה יעשה הבן אם לא הספיק לו המעט מהיום לכלכל בני ביתו ומה גם לדברי הפוסקים דכתבו מהריב"ל ח"ג סי' מ"ז והובא דבריו בס' בני יעקב וז"ל האידנא הכל מיקרי כדי חייו שכל מה שהוא משתדל להרויח כדי להשיא בנותיו לפי כבודו דהאידנא נתרבו הנדוניית ע"כ ומהר"ש הלוי הוסיף עוד לומר דאפילו מי שאין לו בנות מיקרי כדי חייו פן יהיה לבזו בעיני נשיהן שתולים עיניהם בבנות הארץ שהולכות מקושמות כו' ע"כ. לכן אני אומר ומחלק דאם הוא טורה כדי פרנסתו כל עוד שהוא טורה להרויח המוכרח דהיינו לחם לאכול ובגד ללבוש במדת אדם בינוני אפילו רוב היום יוציאנו בהכי שפיר מקרי ת"ח אם הוא קובע עת ללמוד ביום ובלילה ואם הוא יש לאל ידו להתפרנס אפילו הוא עוסק בתורה כל היום ואית ליה קרנא דעביד פירי ואפ"ה יכול להבטל מקצת היום לשמא יצטרך כמו שכתבו הרבנים מהריב"ל ומהר"ש הלוי וז"ל כל עוד שישאר לו רוב היום ללמוד כאופן לכדי חייו ההכרחי יוציא את כל היום אם יצטרך לו לדבר העודף להשיא בנותיו בנדונייות גדולות ולתכשיטי נשים כיון שיש לו כדי פרנסה אין להתיר לו אלא עד שישאר לו רוב היום לתורה. ראשון לציון.

¹² אם נושא ונותן ומרויח הרבה, בעל תרומת הדשן [סימן שמב] כתב דלא מיקרי כדי חייו, ומהר"י בן לב פליג חלק ג' סימן מ"ז, וכן ראוי לדון כל שרוב העסק על ידי אחרים והמיעוט על ידו. ערך לחם שם. ובש"ך שם ז הביא לאו דוקא כדי חייו בצמצום אלא כל שיהא מתעסק כדי להחיות נפשו כדי חייו קרינא בזה ודוק דכתב ולא להתעשר ולא כתב ולא ליותר מכדי חייו ודבר פשוט הוא שיבאו על האדם פתאום כמה מקרים מהלאים וזולתם שיצטרך בהם להוצאה מרובה ודבר שאין קצבה כלל דמלתא דת"ח העושה תורתו קבע ואינו מתבטל מלימודו כ"א לזון את בניו ובניו ולפרנסם ולהלבישם ולכלל הדברים הצריכים לאדם ואף על פי שהוא עשיר הוא פטור מכל מיני מסים וארנוניות כ"כ מהר"מ אלשקר בתשובה שם. והביא בת"ח סימן שמ"ב שהולק לכאורה על דברי מהר"מ אלשקר אך ביאר שאכן לא כתב בת"ח שם כן אלא לפעם מנהג מקומות שלא נהגו לפטור רק ת"ח היושבים בראש הישיבה משום דשאר ת"ח אין נוהגין יפה שיהא תורתן אומנותן גם משמע שם מדבריו שנושאים ונותנים כדי להתעשר ואין חוזרים לתלמודם תמיד כשפונין מעסקיהן ע"ש ועיין בתשובת מהר"מ גלאנטי סימן קי"ז.

¹³ אי לא הוי תלמיד חכם דגמיר וסביר, אבל תורתו קבע ומלאכתו עראי, אינו בכלל דינים אלו, ר"י בן לב חלק ג' סימן מ"ז, אם הוא תלמיד וסביר ומסביר מאי דקרי ותני, די כשתהיה תורתו אומנותו, מהר"ל [בן חביב] סימן [קמ]. ערך לחם שם.

¹⁴ ואף על גב דק"ל שאין עכשיו בדורינו תלמיד חכם לענין שיתנו לו ליטרא דדהבא אם מביישו, היינו להוציא מזה המבייש שיאמר אינו ראוי לכך, והמוציא מחבירו עליו הראיה, ודבר זה קשה להביא ראיה עליו, אבל לענין מס להוציא ממנו המס לומר שאינו תלמיד חכם כהוגן אין מוציאין ממנו, ובלבד שהוא מוחזק לתלמיד

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

ב. חמש גנות המסתפקות מים ממעין אחד ונתקלקל המעיין כולם מתקנות עם העליונה נמצאת התחתונה מתקנת עם כולן ומתקנת לעצמה

חמש גינות¹⁵ המסתפקות מים ממעיין אחד ונתקלקל המעיין כולן מתקנות עם העליונה, שהרי¹⁶ אין המים יכולין לבא לתחתונים אלא דרך העליונה נמצא תיקון העליונה היא לעזרת התחתונים, אבל העליונים אין צריכין לסייע לתחתונים כשמתקנין למטה, שהתיקון של מטה אינה לעזרת העליונים אלא לרעתם, שכל זמן שהמים רצים למטה המים מתמעטין מן המעיין ואין להם מים לעליונים להשקות גינתם, נמצא התחתונה מתקנת עם כולם ומתקנת לעצמה והעליונה אינה מתקנת אלא לעצמה.

וכן בבנין מגורים אם התקלקל צנור אספקת המים שנתקלקל הדין כן לפי כלל זה, שאם נתקלקל בצד העליון צריך גם התחתון להשתתף, ואם נתקלקל התחתון בצד אין העליון חייב, ואם נתקלקל למעלה, אף על פי שלשכן אינו מפריע אינו מפריע חייב להשתתף, ואם אינו רוצה, אסור לו להשתמש כשגורם נזק לשכן העליון. ואם נתקלקל המאגר שעל הגג שניהם צריכים לתקן.

ג. וכן חמש חצרות שהיו מקלחות מים לביב אחד ונתקלקל הביב כולן מתקנות עם התחתונה נמצאת העליונה מתקנת עם כולן ומתקנת לעצמה

חמש חצירות¹⁷ השופכות מים סרוחים או מי שופכין לביב אחד ונתקלקל, צריכים לסייע לתחתונה¹⁸, שכל זמן שלא ירדו המים מן התחתונים יעמדו

חכם כמו שנתבאר. מכל מקום יש מקומות שנהגו לפטור אותן ממסים מכל הטעמים שכתבתי, ויש מקומות שלא נהגו לפטור אותן שמדמין אותו לליטרא דדהבא דק"ל שאין בדורינו, ופוק חזי מאי עמא דבר.

¹⁵ שו"ע ונו"כ קע א

¹⁶ סמ"ע שם א

¹⁷ שו"ע ונו"כ קסא ו

¹⁸ ובפעמו"ז כתב בשם ספר משפט וצדקה ביעקב שאין העליונים משתתפים בשוה, אלא כל הקרוב למקום הסתימה משלם יותר, והפעמו"ז האריך לדחות דבריו, עיין שם.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

העליונים במקומם ולא ירדו¹⁹, נמצאת עליונה מסייע לכולם ואין שום אחת מסייע לה. משום דכשיעמדו המים נגד העליונה לא ירדו שוב להתחתונה²⁰ והתחתונה אינה מסייעת אלא כנגד הצירה, שכל זמן שלא ירדו מים העליונים למטה טוב להם.

וכן בבנין מגורים שנתקלקל צנור השופכים²¹, כל מי ששופכיו עוברים במקום שנתקלקל צריך להשתתף בתיקון הצנור שאם נתקלקל בצד התחתון צריך גם העליון להשתתף, ואם נתקלקל בצד העליון אין התחתון חייב, ואם נתקלקל הביוב למטה, אף על פי שלשכן העליון אינו מפריע חייב להשתתף, ואם אינו רוצה, אסור לו להשתמש בביוב כשגורם נזק לשכן התחתון.

וכל זה מעיקר הדין²², ובזמננו יש לנהוג לפי המנהג, ובדרך כלל כולם משתתפים בתיקון הגג וכן בצנור המשותף ובפרט כשמגיע נזק לכולם.

אם באים לעשות ביב חדש כולם מתקנים בשוה, שבנתקלקל הנזק מגיע לכולם, אבל בביב חדש הזיקם ותועלתם שוה²³.

ד. האי מאן דאחזיק ברקתא דנהרא חציפא הוי סלוקי לא מסלקינן ליה והאי דנא דקא נתבי פרסאי ... סלוקי נמי מסלקינן ליה

¹⁹ וכתב מהרי"ק שורש ד דאע"פ שבשעת סתימת הביב למטה עדיין אין נזק לעליון, כיון שבודאי יגיע לו נזק, חייב להשתתף, ועי' שו"ת הר"א ששון סימן מה

²⁰ סמ"ע שם ט

²¹ ומשמע מדברי הסמ"ע דלעיל שאם נתקלקל מחמת פשיעת אחד מהשכנים חייב הוא לבדו לתקן.

²² פתחי חושן חלק ו פרק טו הערה פה

²³ בפעמוני זהב הביא בשם ספר משפט וצדקה ביעקב שלא אמרו שכולם מתקנים עם התחתונה אלא כשנתקלקל, אבל אם באים לעשות ביב חדש כולם מתקנים בשוה, שבנתקלקל הנזק מגיע לכולם, אבל בביב חדש הזיקם ותועלתם שוה, וכל אחד בונה במה לעצמו, ותמה הפעמו"ז שלפי דבריו אם אחד מהשותפים לא עשה כנגדו ביב ונמלך אח"כ לעשות יכול להעביר מימיו דרך החפירה שעשו השכנים מקודם, ולמה לא ישלם כדין נהנה ונילה דעתו דניחא ליה, והביא מדברי הנו"ב (הבאתי דבריו בדיני גניבה פרק ח הערה ה), שכתב בהך דסימן קע גבי חמש גנות שכולם מתקנות עם העליונה, שלכאורה משמע דאע"פ שבלא"ה צריך העליון לתקן בשבילו צריכים התחתונים לסייע משום שנהנים, ודחה הנו"ב וכתב דאיירי שכלם באין כאחד להשקות, אבל אם כבר הפר העליון לעצמו באמת אין התחתון צריך להשתתף משום דהוי ז"נ וז"ל"ה, ולכאורה משמע כסברת הפוסק דלעיל, ודחה הפעמו"ז דברי הנו"ב, ודן שם בדין ניחא ליה בהוצאה (וכבר הבאתי בדיני גניבה שם מדברי האחרונים שתמהו על הנו"ב), והעלה דאפילו כשכבר בנו השכנים לעצמם וזה רוצה להצטרף לחפירה שלהם צריך לשלם חלקו, וכ"ש כשבאים עתה לעשות מחדש שכולם משתתפים בכל ההוצאות, עיין שם.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

כל מה²⁴ שנותנין המושלים וראשי העיר²⁵ רשות לעשות ברשות הרבים, כיון שהם של מושלי העיר הולכים לפי ענין המנהג. שגם במקום המוחזק לרבים דינא דמלכותא דינא²⁶.

ה. האי מאן דאחזיק ביני אחי וביני שותפי ... אפילו משום

דינא דבר מצרא מסלקינן ליה משום שנאמר ועשית

הישר והטוב בעיני ה'

מי שחלקת אדמתו גובלת עם חלקת אדמה אחרת העומדת למכירה, יש לו זכות קדימה לקניית אותה חלקת אדמה²⁷, ונקרא בלשון חכמינו "בר מצרא", לפיכך המוכר שדה לאחר²⁸, ובעל השדה שבצד השדה הנמכר רוצה לקנותו, תיקנו חז"ל שיכול בן המיצר (נקרא גם מצרן) לסלק ללוקח הדמים שנתן וליקח השדה. והוא "דינא דבר מצרא"²⁹.

²⁴ רמ"א תי"א א

²⁵ ז"ל הרשב"א [המוכר בציונים אות ב'], שהדבר ידוע שהדרכים עם היותם מסורים לרבים, של אדוני הארץ הם, והם רשאים לסתום דרכים ולפתחן במקום אחר לפי שהדרכים שלהם הן, והרי זה ככונס לתוך שלו על (דרך) [דעת] שיוציא זיוין ומחילות לכשירצה, עכ"ל. סמ"ע שם ד

²⁶ עיין תהלה לדוד שם ועיין פת"ש בשם הרמ"א סימן קסב סעיף א לענין להעמיד דלתות במבוי שמדינא דמלכותא השווקים והרחובות שלהם, והוא מדברי הרשב"א בתשובה שהבאתי לעיל, ולפימ"ש אפשר דהיינו דוקא כשהוא לטובת בני המבוי, אבל בלא"ה אין כח בדינא דמלכותא לקלקל הרבים, וצ"ע, ובפת"ש שם כתב דהיינו דוקא לאחר שכבר נתן רשות, אבל לכתחלה אסור לבקש רשות על כך ולהזיק הרבים, עי"ש. ועי' שו"ת בית שלמה חו"מ סי' קכח וקכט, ודן שם בדין ישראל שקנה מהשר לענין ישראל הבא מחמת עכו"ם.

²⁷ וביאר הסמ"ע טעם דין מצרנות, מדכתב רחמנא ועשית הישר והטוב למדנו שחפץ הש"י שיעשו בני אדם זה עם זה לפני משורת הדין, כגון זה דאף שקדם הלוקח וקנה שדה זו, כיון שאפשר לו לקנות במקום אחר, ולבעלי השדות שסביב אותה שדה הנמכר יש טיבותא וניחותא בקנייתם לנפשם כדי שיהיו שדותיהן סמוכות זו לזו, מ"ה תקנו חז"ל שיכולים אחד מבעלי השדות הסמוכים לסלק הלוקח, והן נקראים מצרנים מטעם שעומדים בשדותיהם על מיצר שדה זו הנמכר, ע"כ, ובתשו' מיימוני (ספר קנין סימן טז) כתב שדינא דבר מצרא קרוב למצות עשה, ואסור להערים בה. ועיין מגיד משנה הלכות שכנים פרק יד הלכה ה', ועיין פתחי חושן חלק ז פרק יא הערה א.

²⁸ שו"ע ונו"כ קעה ו

²⁹ וביאר הסמ"ע טעם דין מצרנות, מדכתב רחמנא ועשית הישר והטוב למדנו שחפץ הש"י שיעשו בני אדם זה עם זה לפני משורת הדין, כגון זה דאף שקדם הלוקח וקנה שדה זו, כיון שאפשר לו לקנות במקום אחר, ולבעלי השדות שסביב אותה שדה הנמכר יש טיבותא וניחותא בקנייתם לנפשם כדי שיהיו שדותיהן סמוכות זו לזו, מ"ה תקנו חז"ל שיכולים אחד מבעלי השדות הסמוכים לסלק הלוקח, והן נקראים מצרנים מטעם שעומדים בשדותיהם על מיצר שדה זו הנמכר, ע"כ, ובתשו' מיימוני (ספר קנין סימן טז) כתב שדינא דבר מצרא קרוב למצות עשה, ואסור להערים בה. וכדאי להעתיק דברי המגיד משנה (בסוף פי"ד) בענין דינא דבר

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

שותף³⁰ בקרקע³¹ יכול למכור חלקו לאחר שלא מדעת חבירו, אלא שיש לשותף דין מצרן אם רוצה השותף לקנות, כמו שיתבאר. אבל אם אינו רוצה לקנות לא שייך דין מצרנות.

האחים³² או שותפים בקרקע יש להם דין מצרן לגבי קרקע השותפות, לפיכך אם אחד מהאחים או השותפים שלא חלקו³³, מכר חלקו בשותפות לאחר, יכול אחד משאר השותפים לסלקו, ואין הלוקח יכול לומר שמא כשתחלקו יפול חלקך רחוק מחלק זה, ונמצא שאינו מצרן, דמ"מ כל שלא חלקו הרי הוא שותף בכל השדה³⁴. ויש אומרים³⁵ שאפילו לגבי מצרן השותף קודם,

מצרא, וז"ל וענין דין בן המצר הוא שתורתנו התמימה נתנה בתקון מדות האדם ובהנהגתו בעולם כללים באמירת קדושים תהיו, והכונה כמו שאמרו ז"ל קדש עצמך במותר לך, שלא יהא שמוך אחר התאוות, וכן אמרה ועשית הישר והטוב, והכונה שיתנהג בהנהגה טובה וישרה עם בני אדם, ולא היה מן הראוי בכל זה לצוות פרטים, לפי שמצוות התורה הם בכל עת ובכל זמן ובכל ענין, ובהכרח חייב לעשות כן, ומדות האדם והנהגתו מתחלפת לפי הזמן והאישים, והחכמים ז"ל כתבו קצת פרטים מועילים נופלים תחת כללים אלו, ומהם שעשו אותם בדין גמור, ומהם לכתחלה ודרך חסידות, והכל מדבריהם ז"ל, ולזה אמרו חביבין דברי דודים יותר מיינה של תורה, שנאמר כי טובים דודים מיינן, ע"כ. ועי' שו"ת חת"ס (ח"מ סימן יא) מ"ש דברים חמורים על מי שרוצה לנצל זכות המצרנות במעשה אכזרי להוציא איש מביתו, והאריך בענין תקנת חז"ל בדין מצרנות, ובסמ"ע (ס"ק צט) כתב שאם עין הדיין רואה שיש צד ישר וטוב שלא לסלק הלוקח, שיכול לצרף סברות הנ"ל למה שענינו רואות ולפסוק שהדין עם הלוקח, ומשמע מדברי הסמ"ע שאין הדיין יכול לסמוך על סברתו לבד כדי לבטל דין מצרנות אלא שיכול לצרף גם דעת יחיד, דאע"ג דלא קיי"ל כאותה דעה, עכ"פ אפשר לצרפו למקום שהוא רואה שמצד ישר וטוב אין מקום לסלק הלוקח. ועי' ש"ך (ס"ק מז) בשם הראנ"ח דמשמע מדבריו שבמקום שלא תיקנו דינא דבר מצרא, גם אם יש לו היזק ראייה מחמת בית זה (באופן שמדינא אינו יכול לעכב) ורוצה לקנותו כדי שלא יהא לו היזק, אין לו שום זכות בזה, וכ"כ בכנה"ג (הגה"ט אות צג) בשם הריב"ש, עיין שם, וקצת צ"ע, ומ"מ נלענ"ד שאם יש לפי ראות עיני הדיין לדון דרב"מ בצירוף מעם זה, יש מקום לפסוק כן.

³⁰ שו"ע ונו"כ שם ה

³¹ כן נראה פשוט בכמה מקומות, ובמשפ"ש כתב שכן מוכח בסימן קנד (סעיף ב ובאחרונים שם), וכן בסימן לז (סעיף א), ודוקא בקרקע, אבל בשותפות בעסק ובמו"מ אינו יכול למכור חלקו לאחר.

³² שו"ע ונו"כ קעה ה

³³ כתב בכנה"ג (שם אות ד) דבשותפין לאחר שחלקו ודאי שאין דין מצרן, אבל באחים אף על פי שחלקו יכולים לסלקו עיין שם, וצ"ע במעמו, ועי' משפט שלום.

³⁴ סמ"ע שם

³⁵ שו"ע שם, דשותף בגוף השדה עדיף ממצרן סמוך, וכמ"ש לעיל דשותף יש לו חלק בכל השדה, ומה שתמה הסמ"ע שלא נמצא חולק, כתב הש"ך שרש"י חולק וסובר דלא אמרו שותף עדיף ממצרן אלא כשבאים עתה שניהם לקנות, אבל כשכבר קנה המצרן אין השותף מסלקו. וכתב בכנה"ג (הגה"ט אות ג) דאף לדעת הפוסקים דשותף עדיף ממצרן, מ"מ כשאין דין מצרנות, כגון במקום פסידא דמוכר או שהוא בעיר אחרת, אף בשותף אין דין מצרנות, ועי' בדבריו בהנהב"י (אות צה), ובספר חשן ואפוד כתב שבמקום שאין דין מצרנות משום שיש הפסק ביניהם, בשותף יש דין מצרנות בכה"ג, ובשו"ת מנחת יצחק (ח"י סימן קמז), ובשו"ת קנין תורה (ח"י סימן קל"ט).

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

ויש אומרים³⁶ שאפילו מכר שדהו לשותפו בקרקע אחרת או בסחורה, אין המצרן יכול לסלקו.

היו כמה שותפין³⁷ בשדה הסמוכה לשדה הנמכרת, כל אחד מהשותפין יש לו דין מצרן לגבי אחר, ואם קדם אחד וסילק את הלוקח זכה הוא, ואין שאר השותפין יכולים לערער לחלוק עמהם.

אם היו³⁸ כמה חדרים זה אחר זה ואחד שותף רק לאחד ומכר שאר החדרים, אין לו דין שותף לשאר החדרים ואין לו זכות אלא כמצרן, וכשקדם ומכר למצרן אחר אינו מסלקו.

י"א ששותפים³⁹ בבית שחלקו שזה ידור שנה אחת וזה שנה, אינם כשותפים לענין זה. אם חלק כל אחד מבורר לעצמו ואינם משותפים רק במעבר, יש להסתפק שאין לו דין שותף⁴⁰, ויש לדון בזמננו בבית משותף שאינם משותפים אלא ברכוש המשותף, דתליא בפלוגתא אם יש להם דין שותפים, וכל זה אינו אלא כשבא מכח שותף, אבל בדירות הסמוכות זו לזו, יש לו זכות מדין מצרן לכו"ע⁴¹.

**ו. אתא אימליך ביה אמר ליה איזיל איזבון ואמר ליה זיל
זבון ... והלכתא צריך למיקנא מיניה**

³⁶ שו"ע סימן קעה סעיף מט, כדעת הרמב"ם ורבינו האי (ויש לעיין אם שותף באותו קרקע יכול לסלק שותף במו"מ, ובערוה"ש כתב שיכול לסלקו, וכ"כ בפעמו"ז), ועי' בב"י שהביא פירש"י ושאר מפרשים דלא כרב האי, ולשיטתם יכול המצרן לסלקם, וגם לשיטת השו"ע כתב הסמ"ע (ס"ק פח) שדוקא אם קדם השותף וקנה, אבל אם קדם המצרן וקנה אין השותף מוציא מידו, עיין שם, וכן משמע מלשון הטור (סעיף נו) בשם הר"י ברצלוני, ועי' שו"ת מהר"א ששון (סימן קכו) שהאריך בביאור דברי הטור, ועי' כנה"ג, ובד"ג (כלל ס סימן מז) כתב בשם שו"ת בית שלמה (הו"מ סימן נא) שאפילו מכר לאיש אחר אין השותף במו"מ או בשדה אחרת יכול לסלקו, עיין שם.

³⁷ שו"ע ונו"כ שם יב

³⁸ כנה"ג בהגהב"י (אות ד)

³⁹ במשפט שלום (סעיף ה) ועיין פתחי חושן חלק ז פרק יא הערה יג

⁴⁰ המהרש"ם בשם זכור לאברהם בשם שו"ת בני אהרן (סימן צו) וכן כתב בשו"ת רעק"א (סימן קמ) דשותפים בדריסת רגל לא מיקרי שותף לענין זה

⁴¹ פתחי חושן שם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

אף על פי שלא תיקנו דין מצרנות לגבי מוכר, עצה טובה לו שישאל את המצרן אם רוצה לקנות הקרקע⁴², ואם נמלך בו ואמר שאינו רוצה לקנות, אף על פי שלא קנה מידו על כך שוב אינו יכול לסלק הלוקח⁴³.

הלך הלוקח⁴⁴ ונמלך במצרן אם יכול לקנות השדה שהוא מצרן לו, ואמר לו המצרן לך וקה, אין בכך סילוק זכותו כמצרן, אלא אם כן קנה מידו⁴⁵ שהוא מסתלק מזכותו⁴⁶, שבלא קנין יכול לומר⁴⁷ משטה אני בך, ולא אמרתי לך לקנות אלא כדי שימכור לך בדמים הראויים, ואילו הייתי בא לקנות היה מעלה עלי בדמים הרבה⁴⁸, ויש אומרים⁴⁹ שאם אמר בפני עדים אתם עדי מעלה עלי בדמים הרבה⁴⁸, ויש אומרים⁴⁹ שאם אמר בפני עדים אתם עדי מעלה עלי בדמים הרבה⁴⁸.

⁴² סמ"ע (סימן קעה ס"ק סג), שאז יכול למכור בטוב, משום שסתם לוקח לא ירצה להתעסק ולקנות שמא יבא המצרן אח"כ לסלקו.

⁴³ שו"ע ונו"כ שם לא, וכתב הסמ"ע דוקא כשאמר לו באיזה סך רוצה למכרו ומכר ללוקח באותם דמים, אבל אם אמר לו סתם שרוצה למכור ולא הזכיר לו הדמים, לא מהני, משום שיכול לומר שרצה לדעת כמה הוא דורש עבור הקרקע, שיתכן שבגלל מצרנותו ידרוש ממנו יותר, והב"י כתב בשם המרדכי בשם הר"י שמחה שאפילו קנין לא מהני, דקנין דברים הוא, ועי' מ"ש להלן בזה, ולדעת המרדכי דדוקא בלוקח ודוקא לאחר קנין מועיל סילוק המצרן, אפשר שגם לאחר שקנה אינו מועיל קנין לגבי מוכר, וצ"ע. ובמשפט שלום הביא בשם גו"ר (כלל ו סימן ו, עיין שם מ"ש הזכ"א בשמו, והמהרש"ם העתיקו באופן אחר) שאף בנמלך המוכר לא מהני אלא אם בא קודם הלוקח לימלך במצרן, ואח"כ בא גם המוכר והודיעו שהמקח נגמר בכך וכך, ואם ירצה המצרן ימכרנו לו באותן דמים, שבאופן זה ליכא חשש ערמה ביניהם על בן המיצר, אבל בלא"ה יש חשש ערמה ולא הפסיד המצרן זכותו בלא קנין, ואף על פי שנחלקו עליו כמה חכמים חזר וקיים דבריו, ועוד כתב בשם הראנ"ח שאפילו לא נמלך בו המוכר עצמו, אלא שליח שאמר שבא בשליחותו של מוכר סני, עיין שם. עוד כתב במשפ"ש בשם זכ"א שאם נמלך המוכר בשותפו שרוצה למכור חלקו בשותפות, ואח"כ מכר חלקו לשנים, יכול השותף לעכב עליו, וכתב המשפ"ש שאין זה מדין מצרנות אלא מדין שותפים.

⁴⁴ שו"ע ונו"כ שם כט

⁴⁵ כתב בפעמוני זהב שגם אם קנה מידו, והלך הלוקח ונשתתף עם אחר במקח זה, יכול המצרן לומר לא נתרציתי אלא בלוקח אחד אבל לא להרבות בשותפים, עיין שם.

⁴⁶ כתב במשפ"ש בשם זכור לאברהם (ח"ג) בשם תשובת כנה"ג שאם כתב בכת"י כל מי שרוצה לקנות יבא ויקנה, תו לא מצי לסלקו אפילו לא קנה מידו, ובאורחיה"מ (כלל מט סימן כא) הביא בשם שו"ת כוכב מיעקב שאפילו כתב שאין לו טענה נגד מי שישכור לא הוי כמחילה, ועוד דהוי מחילה למי שאינו מוגדר ולא מהני, וצ"ע.

⁴⁷ במשפט שלום מסתפק אם צריך למעון משטה או אנן טענינן ליה, והוכיח מדברי הסמ"ע (סימן קמו ס"ק לו) דאנן טענינן ליה, וכתב עוד שאם בתהלה כפר שלא נמלך בו, והוכחש, ואח"כ טוען טענה זו, משמע משו"ע (סימן קמו סעיף יז) שאינו נאמן, עיין שם, ובשו"ת מהרי"ל דיסקין מסתפק כשהמצרן טוען שלא מחל לו והלוקח טוען שמחל לו, מי נקרא מוחזק.

⁴⁸ כתב בד"ג בשם שו"ת שאילת שלום שאפילו נתן הלוקח מעות, וקודם שכתב השטר נמלך במצרן, ואח"כ כתבו שטר מכירה, יכול המצרן לסלקו דכל שלא נכתב בשטר יכול לחזור מהקנין ולהעלות לו ביותר מדמיו, עיין שם, ובספר חשן ואפוד מפקפק בזה, דכיון שנמרו פיסוק דמים מה שייך לומר שמא יעלהו יותר.

⁴⁹ שו"ע שם, מדברי הטור בשם הרמ"ה, דכיון דאמר אתם עדים, ה"ז כהודאה שנסתלק באופן המועיל, והיינו בקנין, אף על פי שלא ראו העדים הקנין, כדין אודיתא.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ג 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

שנסתלקתי ממצרנותי הרי זה כסילוק בקנין, ויש אומרים⁵⁰ שאם אמר המצרן לא בעינא ליה, הרי זה סילוק אפילו בלא קנין.

לאחר שקנה הלוקח⁵¹, מסתלק המצרן במחילה בלבד כגון שהמצרן סייע ללוקח, או ששכרו המצרן ממנו, או שראהו סותר ובונה ומשתמש בו ולא מיחה ולא ערער, אף על פי שהוא בתוך הזמן שיכול לסלקו אפילו בלא קנין, ואפילו בשתיקה.

ז. השתא דאמרת צריך למיקנא מיניה אי לא קנו מיניה אייקור וזול ברשותיה

הקונה שדה ויש בר מצרא לצידו, הלוקח חשוב כשלוחו של מצרן, ובא המצרן להוציאה ממנו אם הוקרה השדה צריך ליתנה לו כמו שקנאה, כלומר שצריך ליתן לו מה ששילם למוכר תמורת השדה וכן אם הוזלה וחפיץ בה המצרן⁵², צריך ליקח אותה כמו שקנאה. אולם שלוחו הוא לתקן ולא לקלקל, דאמר ליה לתקוני שדרתיך, לפיכך אם תקן בה או השביחה הו"ל כיוור ברשות ושמיין לו וידו על העליונה, ואם תקנה אחרי שתבעו הו"ל כיוור שלא ברשות, שהרי ידע שהמצרן חפיץ בה ולמה תקנה שלא ברשותו.

ואם עקר ממנה נטיעות או קלקל מנכה לו מן הדמים מה שקלקל, ואפילו קלקל קודם שבא המצרן, שהרי אינו שלוחו לקלקל⁵³.

⁵⁰ רמ"א שם, עפ"י דברי המרדכי, והמרדכי סובר דאם אמר זיל זבין לא הוי סילוק אפילו בקנין, דכיון דלית ליה בגופא דארעא, אינו אלא קנין דברים, אבל כשאמר לא בעינא א"צ קנין, שאינו נעשה שלוחו של מצרן שלא מדעתו. ובשו"ת הראנ"ח (סימן קכה) הסביר דהמרדכי לשיטתו דלית ליה בגופא דארעא וכי אמר ליה זיל זבין כונתו שיקנה בשליחותו, וכי אמר זיל זבין לנפשך לא בעינא ליה אינו נעשה שלוחו בעל כרחו, אבל לרש"י והרמב"ם והרא"ש דצריך קנין וקנין מהני, משום שיש לו זכות במצרנות, א"כ אף אם אמר לא בעינא אינו מועיל, ולכן לית הלכתא בהמרדכי, וכן תמהו במ"ז וש"ך על הרמ"א שהביא דעת המרדכי בשו"ע ולא קי"ל בוותיה, ודחק הסמ"ע לפרש בדברי הרמ"א דאיירי שהלוקח אמר למצרן שיקנה השדה על שמו וימכרנה למצרן, וכשאמר לו קני לנפשך לא בעינא, אינו יכול לטעון מענת השטאה, שהרי כשהלוקח יקנה ודאי לא יעלה המוכר דמי השדה, ולכן מהני בלא קנין.

⁵¹ שו"ע ונו"כ שם ל

⁵² ואם אינו רוצה ליתן אינו יכול לסלקו, ואף על פי ששלוחו הוא, הרשות ביד המצרן להסתלק מהשליחות, כשם שאינו חייב לסלקו כשאינו רוצה מסיבה אחרת, שלא תיקנו שליחות זו אלא משום הישר והטוב לגבי מצרן, וכמו שהסביר הרא"ש דהוי כשליח שנעשה מאליו לקנות עבור חבירו, שאם אינו רוצה אינו חייב לקנות.

⁵³ ואף שקלקל קודם שבא המצרן לסלקו. ולא דמי לפירות שאכל קודם שבא המצרן שכתב אחר זה, דהתם לא קלקל השדה והשדה עומדת לאכול פירותיה למי שהשדה בידו, משא"כ זה שקלקל משויה, ואין המצרן צריך ליתן לו טפי מדמי שויה. סמ"ע י

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

ואם אכל הפירות אותן שאכל אחר שבא המצרן והביא מעות לסלקו צריך לשלם, ושאכל קודם אינו צריך לשלם לו ששלו אכל, ואם לזה הלוקח קודם שבא המצרן אין שיעבוד הבעל חוב חל עליו שלא שלו היה, כי לא היה רק בשליח ואין הבעל חוב טורף מהמצרן.

ח. זבן במאה ושוי מאתן חזינא אי לכוּלי עלמא קא מוזילא ומזבין יהיב ליה מאה ושקיל ליה ואי לא יהיב ליה מאתן ושקיל ליה

קנאה הלוקח בזול⁵⁴, כגון שזה מאתיים במנה, אם ידוע שהיה מוכר כן לכל אדם כגון שמוכר השדה מפני רעתה או שדחוק למעות, לא יתן לו המצרן אלא מנה⁵⁵, אבל אם לא היה מוכרה לאחר כי אם במאתיים, צריך המצרן ליתן מאתיים⁵⁶, ואם אינו ידוע והמצרן טוען שהיה מוכרה גם לאחר בסכום זה, עליו להביא ראיה⁵⁷.

ט. זבן במאתן ושויא מאה

⁵⁴ שו"ע ונו"כ שם ז

⁵⁵ ויש לעיין לדעת הפוסקים שביותר מפלגא יש אונאה לקרקעות, אם יכול המוכר לבטל המקח מדין אונאה ומקח טעות, ונראה פשוט שכל שיכול לבטל המקח לגבי לוקח, יכול לבטל גם לגבי מצרן. פתחי חושן חלק ז פרק יא הערה קפ

⁵⁶ שאמרי' שלא רצה המוכר ליתן מתנה כי אם ללוקח זה מפני איזו טובה או סיבה אחרת, וכתב בערוה"ש שאין הלוקח צריך ליתן למוכר ממה שהרויח. ובפעמו"ז הקשה למה לא נימא דהוי השאר מתנה ובמתנה לית דדב"מ, ותירץ דסו"ס שם מכר עלה, והוי דומיא דקיבל אחריות, עיין שם.

⁵⁷ שלעולם הלוקח מוחזק, וכתב הסמ"ע דאף לדברי הרמ"ה בהא דלוקח טוען שהמצרן אין לו דין מצרנות (בשו"ע סעיף מה), שסובר שהמצרן נקרא מוחזק, הכא מודה שאין דרך למכור בזול, ורגלים לדבר שמחמת חביבותו של הלוקח מכר לו בזול, והסכים עמו הש"ך, והב"ח כתב שגם בזה הולק הרמ"ה, ועי' אור שמח (פי"ג משכנים) שכתב שגם הרמב"ם סובר בזה שהמצרן נקרא מוחזק. כתב בערוה"ש שאם המוכר אומר כדברי המצרן נאמן, ואם אומר כדברי הלוקח, על המצרן להביא ראיה להכחיש את המוכר ואת הלוקח, ועוד כתב שבמקום שעל המצרן להביא ראיה אינו יכול להשביע את הלוקח היסת, דכיון שתלוי בדעת המוכר מנין לו לידע דעתו, אא"כ שמעו עדים מהמוכר כדברי.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

קנה⁵⁸ הלוקח במאתיים ואינו שוה אלא מנה⁵⁹, אם המצרן רוצה בשדה צריך ליתן מאתיים⁶⁰, ואם המצרן טוען שלא שילם הלוקח מאתיים אלא עשו קנוניא ביניהם⁶¹, נשבע הלוקח בנקיטת הפיץ⁶² ונוטל מאתיים, ואם יש עדים שנתן למוכר מאתיים, והמצרן טוען בודאי שלא לקחו אלא במנה ואמנה היתה ביניהם, נותן המצרן מאתיים ומסלקו, ואח"כ משביעו היסת ונפטר.

י. אין אונאה לקרקעות

כבר התבאר במסכת קידושין דף מב: שאלו דברים⁶³ שאין להם דין אונאה, העבדים, והשטרות, והקרקעות, וההקדשות, אפילו מכר שוה אלף במאה, או שוה מאה באלף אין בהם אונאה, שכן למדוהו מקרא דכתיב (ויקרא כה

⁵⁸ שו"ע ונו"כ שם

⁵⁹ כתב הסמ"ע במ"ש קנה שוה מנה במאתיים שלדעת הפוסקים שלא אמרו אין אונאה לקרקעות כי אם עד פלגא, והיינו שאם מכר בכפל ממחירו יש בו אונאה, כמ"ש בסימן רכז (סעיף כט), ע"כ צריך לומר דלאו דוקא אלא פחות מעט והביא שיש גורסים כן בהדיא בטור.

⁶⁰ ולא אמרינן כיון דהלוקח שלוחו של מצרן לימא ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, קמ"ל דאין אונאה לקרקעות, ופירש הטור דאין זה עיוות שלפעמים אדם קונה שדה בהרבה יותר משויה מפני שחפץ בו, ולכאורה משמע שגם בשליח דעלמא אין זה עיוות, ואי אפשר לומר כן, שהרי בעלמא קי"ל דשליח שנתאנה אפילו בקרקע המקח בטל, והרא"ש הסביר במה דאמרו בגמרא ס"ד לתקוני שדרתיך דלא ס"ד לומר שהמצרן יתן ק' כשוויה ויפסיד הלוקח ק', דאין זה ישר וטוב להפסיד ללוקח, ואף על פי שבאמת נתאנה כבר ואין זה הפסד, יש לומר שאם תשאר הקרקע בידו אין זה הפסד בשבילו, שלפעמים שוה לו יותר, משא"כ אם נוציא ממנו הקרקע ולא ניתן לו כי אם ק' הפסד ממש הוא, אלא כונת ס"ד הגמרא שמדין לתקוני שדרתיך יתבטל המקח לגמרי, ויצטרך המוכר להחזיר ללוקח המאתיים, וע"ז קאמר רב נחמן אין אונאה לקרקעות, וכיון שלמעשה קנה הלוקח לעצמו לא מצי למימר לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, מפני שאצל הלוקח אין זה עיוות, שפעמים אדם קונה קרקע ביותר מדמיו, וע"ז במ"ז מ"ש לפרש הס"ד של הגמרא באופן אחר. ועיין שער משפט שאם ידע הלוקח שאינו שוה אלא מנה וקנאה במאתיים מפני שחביבה עליו, שאין בו דב"מ אפילו אם ירצה המצרן ליתן מאתיים, מפני שהיא הפסד למוכר, וכן במוכר שלא באחריות שאינו מצוי מי שיקנה שלא באחריות, והוי פסידא למוכר, עיין שם.

⁶¹ בפת"ש (סק"ו) כתב בשם שער משפט דאיירי שהמוכר הוא קרוב פסול לעדות או שאינו כאן, דאל"ה יהא המוכר כעד המסייע לפטור משבועה, וכמ"ש הרמ"א (סימן פז סעיף ו), עיין שם, ובמשפ"ש תירץ דכיון שחשודים שעשו קנוניא ביניהם הרי המוכר נוגע בדבר, ובערך ש"י תמה דא"כ נגד כל ע"א יאמר שעשו קנוניא ויפסלנו, ותירץ בהשן ואפוד דשאני הכא שהמוכר צד בעסק המכירה, משא"כ שאר ע"א, ועוד דשאני הכא שיש רגלים לדבר שיש חשש קנוניא,

⁶² ומצדד הסמ"ע לומר דאיירי שהמצרן טוען ודאי ולכן יכול להשביעו, אבל מספק אין משביעים, ודחה דאפשר כיון שבא הלוקח להוציא מהמצרן כפל משויה והוא נגד הסברא ודרכי הקנין, אף בטענת ספק תקנו חז"ל שישבע בנק"ח דומיא דשבועת השותפין, וכ"כ הט"ז דכל שיש רגלים לדבר משביעין בטענת ספק, כמ"ש הרמ"א (סימן עה סעיף יז), וכן כתב בביאור הגר"א, וכן הוא בראשונים דהוי כעין שבועת השותפין, ⁶³ שו"ע ונו"כ שם רכז כט

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

פסוק יד) וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תזנו איש את אחיו דבר הנקנה מיד ליד דהיינו מטלטלין, יצאו קרקעות שאינן מטלטלין, יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות, יצאו שטרות שאין גופן מכור ואין גופן קנוי שאין עומדים אלא לראיה שבהם, יצאו הקדשות דאחיו אמר קרא ולא הקדש. ויש אומרים שרק עד חצי מערכם אין להם אונאה ולא עד בכלל⁶⁴, כגון שמכר שוה מאה במעט פחות ממאתים אין להם אונאה, אבל הטעהו בכפל, המקח בטל⁶⁵.

ומכל מקום⁶⁶ לכו"ע יש גם באלו דין גניבת דעת ואונאת דברים⁶⁷, במוכרם יותר מערכם אפילו במעט, אם לא שהמוכר עצמו לא ידע שאונה את הקונה.

יא. זבין ליה גריוא דארעא במיצעא נכסיה חזינן אי עידית היא אי זיבורית היא זביניה זביני ואי לא איערומי קא מערים

מכר קרקע מעט באמצע שדהו ואח"כ מכר לו קרקע בצד אותה שבאמצע, והקרקע שמכר לו נמצא בין המעט שמכר לו לבין שדהו של המצרן, אם אותו מעט יש לו שם בפני עצמו ונמכר בפני עצמו כגון שהוא זיבורית לגבי כל השדה או להיפך שהיא עידית לגבי כל השדה, נעשה הלוקח מצרן על ידי אותו מעט⁶⁸ ואין המצרן השני יכול לסלקו⁶⁹, אבל אם אין שנוי באותו

⁶⁴ עיין סמ"ע שם נ, ועיין ש"ך שם יז שדעת תוס' שבפלגא אין אונאה ורק ביותר מפלגא אבל העלה לענין דינא דהעיקר כהרי"ף וסיעתו שאף בפלגא אין אונאה ועיין בתשובת רש"ם סי' נ"ח דף נ"ג ע"ד כתב דהוי ספיקא דינא

⁶⁵ סמ"ע שם נב

⁶⁶ סמ"ע נא שם מהמרש"ל

⁶⁷ הרמב"ן בפי' החומש והרא"ה בספר החינוך כ' דמ"מ גם הלאו עובר גם באלו ולא מיעט הכתוב אלא מדין תורת אונאה וביטל מקח. ועיין מ"ל פ"ד ה"א ממלוה כתב דמדברי תוס' רפ"ה דב"מ מבואר שחולקים ע"ז וס"ל דאפילו לאו ליכא. ח"י רע"א

⁶⁸ כיון שיש לו שם בפני עצמו לא מוכח שיש כאן הערמה, שיתכן שבתחלה קנה רק השדה מעט מפני יחודו ולא קנה כל השדה וממילא נעשה מצרן. ומסתימת הפוסקים נראה דכשיש שנוי במעט אין חוששין להערמה, ואפשר שאפילו נתכוין באמת להערים, לא איכפת לן, כל שעשה כדיון, וממילא נעשה מצרן כדיון.

⁶⁹ שו"ע ונו"כ שם כח

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

מעט לגבי שאר השדה, הרי זה מערים והמצרן יכול לסלקו⁷⁰, ונחלקו הפוסקים מה דינו לגבי אותו מעט שקנה תחלה⁷¹.

וכן אם נתן לחבירו מעט קרקע במתנה ואח"כ מכר לו כל השדה, אם רואים שמכר לו אח"כ ביוקר עד שהבליע המתנה הרי זה הערמה ויכול המצרן לסלקו⁷².

⁷⁰, ומשמע שבאופן זה לא אמרו להחרים עליו וכיוצא בזה כמו שמצינו בשאר חשש ערמה, דכאן אמרינן ודאי ערמה היא, ולא תועיל לו ערמתו, וכן משמע גבי נותן מתנה עם אחריות שאין סומכים על חרם להוציא מחשש ערמה, כיון שעשה שלא בדרך העולם, הרי ערמתו ניכרת.

⁷¹ ז"ל הטור, פירש רב האי שאף אותו מעט שקנה באמצע אינו קנוי לו וישאר ביד המוכר, וכן פרש"י, וא"א הרא"ש ז"ל כתב שהמכר של אותו מעט קיים אלא שאין לו דין מצרן במותר השדה שקנה אח"כ, ואפילו לא ערערו המצרנים מיד, ועמד אותו המעט ביד הלוקח ימים רבים, ואח"כ קנה המותר יכולים המצרנים לסלקו, ע"כ, ופירש הרא"ש בדעת רב האי שאין כופין המצרנים לקנות המעט באותן הדמים, והרא"ש בעצמו סובר שאין צורך לפרש כדעת הגאון להפסיד למוכר שיבטל המקח, דשמא לא כוון הוא להערים, וכתב הב"י שדעת הרמב"ם כהרא"ש שכתב שבן המצר מסלק אותו מן השדה שקנה לבסוף, ומשמע שאותו המעט אינו בכלל הסילוק (עי' פרישה ודרישה), והוסיף הסמ"ע דאפילו קנה המעט ביוקר לא אמרינן שנקנוס המוכר לבטל המקח הראשון או להכריח המצרן שיקנה אותו מעט בדמים שקנה לוקח, אלא הלוקח עומד במקחו דאיתו מעט, ולכאורה מאי ס"ד שנכוף לבטל המקח הראשון, ואפילו משום קנס לא מסתבר לקנוס למוכר אלא ללוקח, ואפשר שמעיקר הדין יכול הלוקח לבטל מקח המעט משום מקח מעות, שהרי לא נתכוון לקנות המעט אלא כדי לזכות בכל השדה, וצ"ע. ובמ"ש הרא"ש בסוף שאפילו לא ערערו המצרנים מיד, כתב הב"י שלכאורה הוא לדעת הגאון ורש"י דלדידיה לא שייך לשון אפילו, שהרי לשיטתו משמע שאפילו היו רוצים לערער באותה שעה לא היו יכולים לסלקו, ופירש הב"י בכונתו שאינו ר"ל שערערו לסלקו, אלא שערערו לומר שבערמה לקח המעט, אבל לא היו יכולים לסלקו, ועי' בב"ה, והסמ"ע כתב בדעת הרא"ש שאם באו מתחלה יכולים המצרנים לסלקו מהמעט אף על פי שאינם מצרנים לאותו מעט, ובכנה"ג חולק, דכל שאינם מצרנים עתה אינם יכולים לסלקו.

⁷² רמ"א סימן קעה סעיף כה, ובהגמ"י (סימן לג) איירי שנתן לו מעט קרקע שאינו מסוים, אלא כחלק בשותפות, ואם לא הבליע המתנה במכר נעשה מצרן כדין שותף, ומסתבר דה"ה אם נתן לו מעט קרקע מסוים שאינו שוה לכל הקרקע כדין המחבר, כתב הש"ך שאם אין המעט שנתן שוה לשאר הקרקע, כגון עידית וזיבורית, אף על פי שאח"כ הבליע המתנה במכר אינו יכול לסלקו, דלא יהא אלא כמכר לו אותו מעט. כתב עוד הרמ"א (שם) שאם יש חשש ערמה בדבר מחרימין על כך.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

